

OKUL ÖNCESİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KÜLTÜREL MİRAS ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ (EXAMINATION OF CULTURAL HERITAGE ITEMS IN PRESCHOOL CHILDREN'S PICTURE BOOKS)

Hülya YEŞİLYURT* (orcid.org/ 0000-0002-9991-2557)

¹Adıyaman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Adıyaman, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerine yer verilme durumunun incelenmesidir. Araştırmada veriler, Adıyaman il merkezindeki anaokullarında bulunan okul öncesi çocuk kitaplarından nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yolu ile elde edilmiştir. Araştırmada 507 okul öncesi çocuk kitabı incelenmesine rağmen kitaplarda yer verilen somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinin oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır. Okul öncesi çocuk kitaplarında öne çıkan somut kültürel miras öğeleri, Peribacaları, Nemrut Dağı, Çin Seddi, Big Ben Saat Kulesi; somut olmayan kültürel miras öğeleri de Nasrettin Hoca ve Karagöz ve Hacivat'tır. Elde edilen önemli bir bulgu da kitaplarda daha çok UNESCO Dünya Miras listesinde yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verildiği saptanmıştır. Okul öncesi çocuk kitapları, geleceğin turisti olarak görülen çocuklarda kültürel miras bilinci ve kültürel mirasa yönelik farkındalık oluşturmada önemli bir araç olarak görülmektedir. Okul öncesi çocuk kitaplarının kültürel miras öğeleri açısından zenginleştirilmesinin ailelerin tatil tercihlerinde de etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Çocuk Kitapları, Kültürel Miras, Somut Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, Turizm.

Abstract

The aim of this study is to examine the availability of cultural heritage items in preschool children's books. In the research, the data have been obtained through document analysis, which is one of the qualitative research data collection techniques, from illustrated children's books in kindergartens in Adıyaman city center. Although 507 preschool children's books have been examined in the study, it has been found that the tangible and intangible cultural heritage items included in the books have been quite limited. The tangible cultural heritage items that stand out in preschool children's books are Peribacaları, Mount Nemrut, Great Wall of China, Big Ben Clock Tower; intangible cultural heritage items are Nasreddin Hoca and Karagöz and Hacivat. An important finding obtained is that more and more tangible and intangible cultural heritage items included in the UNESCO World Heritage list are included in the books.. Preschool children's books are seen as an important tool in creating awareness of cultural heritage and cultural heritage in children who are seen as tourists of the future. It is thought that enriching preschool children's books in terms of cultural heritage items will also be effective in the holiday preferences of families.

Anahtar Kelimeler: Preschool Children's Books, Cultural Heritage, Tangible Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage, Tourism.

Giriş

İnsanların tarih öncesi çağlardan günümüze kadar inanç, sağlık, spor ve merak gibi çeşitli amaçlarla seyahat ettikleri bilinmektedir. Farklı seyahat motivasyonları olmakla birlikte, seyahat süresince gerçekleşen deneyimlerin paylaşılması konunun bir diğer önemli boyutudur (Arslan ve Şimşek, 2022). Nitekim orta çağın ünlü gezginlerinden olan Marco Polo ile Türk ve dünya tarihinin en büyük gezgini Evliya Çelebi'nin yapmış olduğu seyahatleri kitaplarında anlatarak paylaşmaları ve bu kitapların zamanla insanlar arasında yayılması ile kitaplarda geçen yerler insanlarda merak uyandırmıştır (Özdemir, 2009:33). Daha sonraki dönemlerde kitaplarda geçen bu yerlerin insanlar arasında bilinirliğinin artması ile birlikte birer turizm bölgesi haline geldikleri bilinmektedir. M.Ö. 5.yy'da Herodot'un 'The Histories' adlı eserinde Nil Nehri ve Mısır'daki piramitlerin adının geçmesi ile bu yerlere olan seyahatlerin de arttığı düşünülmektedir (Lidar,2021:34; Özkul, Demirer ve İpar, 2012:1). Dan Brown 'Kayıp Sembol' kitabında Washington'daki Capitol Hill Kongre Binası,

* Sorumlu yazar: hysesilyurt@adiyaman.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2023.254

Washington Anıtı, Washington Ulusal Katedrali, Smithsonian Enstitüsü, Heykeller Salonu, Ulusal Sanat Galerisi, George Washington Masonik Anıtı ve Temple Masonik Evi gibi yapıları öne çıkarmış ve birer turistik çekicilik unsuru olarak bu yapılara yönelik merak uyandırmıştır (Yıldırım ve Ergün, 2021: 298-301).

Örneklerden yola çıkarak kitaplarda betimlenen yerlerin, insanlarda merak duygusu ve seyahat isteği uyandırdığı söylenebilir. Dolayısıyla kitapların turizm bağlamında seyahat edilecek rotaların belirlenmesinde önemli bir etkisi olmaktadır (Lidar,2021:34; Yıldırım ve Ergün, 2021: 298-301). Nitekim birçok insan Reşat Nuri Güntekin'in ve Halide Edip Adıvar'ın romanlarında Kütahya'ya ve İzmir'e düşsel olarak seyahat etmiştir (Yıldırım ve Ergün, 2021: 298-301). Öte yandan Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur romanında geçen Boğaz semtlerinin anlatımı, okurlarda söz konusu yerlere merak uyandırdığı gibi Evliya Çelebi'nin de seyahatnamesinde bahsettiği cami, kervansaray, han-hamam gibi kültürel miras öğeleri de günümüzde önemli turistik çekicilik unsurları arasında yer almıştır (Kozak, 2022: 157).

Kitapların turizm faaliyetlerine olan doğrudan ya da dolaylı etkisiyle yeni bir turizm çeşidi ortaya çıkmıştır. Edebi bir eserin ya da bir yazarın ünü dolayısıyla yazarın eserlerinde geçen ya da yazarla bağlantısı olan destinasyonlara ve mekanlara yapılan seyahatler edebiyat turizmi içerisinde değerlendirilmektedir (Busby ve Klug, 2001). Robinson ve Andersen (2002) da edebiyat turizmini, antropolojik açıdan ziyaret edilen yerlerdeki insanların kültürel değerlerini anlamaya, tanımaya yönelik yarattığı motivasyon unsuru olarak tanımlamakta ve kültür turizmi ile ilişkilendirmektedir. Edebiyat turizmi; edebi eserler içerisinde yer alan şehirlere, kasabalara, mekânlara veya otellere olan seyahatler olarak da tanımlanabilir. Edebi eserlere konu olan kişilerin doğum yerleri, yaşam alanları, mezarları ve eserlerine konu olmuş kültürel miras alanları da edebiyat turizminin ana çekicilik unsurları olarak görülmektedir (Özkul, Demirel ve İpar, 2012:1).

Kültürel miras, geçmişten günümüze aktarılan gelenekleri, inançları, değerleri ve başarıları içeren somut ve somut olmayan unsurları içermektedir. Somut kültürel miras; anıtlar, binalar, resimler ve nesnelere gibi fiziksel olarak dokunulabilen eserleri kapsamaktadır. Somut olmayan miras ise toplumların geçmişten günümüze aktardıkları müzik, dans, edebiyat, dini törenler, efsaneler, destanlar, hikâyeler, yemekler gibi kültürel unsurları içermektedir. Bu noktada kültürel miras, çocukların geçmişi anlamasını sağlaması ve geleceğe ışık tutması açısından önemli bir araç olmaktadır (Öztürk, Güngör ve Ogelman, 2021:176). Çocuklar, dinledikleri ya da okudukları kitaplar aracılığı ile tarihte yaşanmışlıklarla bugün arasında bir bağ kurmaktadır. Kitaplarda bulunan kültürel mirası öğrenmenin yanı sıra kültürel değerlerin anlamını ve önemini de kavramaktadırlar (Öztürk vd., 2021: 180). Bu nedenle kitapların, çocukların kültürel mirası kavramasında ve kültürel mirasa yönelik farkındalık oluşturmada önemi çok büyüktür. Dahası, aile içinde çocukların satın alma kararlarında etkili olması ile aileler, tatil ile ilgili kararlarında ve tercihlerinde de çocukların fikirlerini önemsemeye başlamışlardır (Akoğlan Kozak ve Özkeroğlu, 2020; Baş ve Halaç, 2021). Turizm faaliyetlerine aktif olarak katılan ailelerin, gidecekleri yerlere karar verirken çocukların da isteklerini göz önünde bulundurmaları önemli bir gelişme olurken, ülkenin doğal ve kültürel varlıklarının ders içi etkinliklerde ve kitaplarda aktarılması, çocukların yaşadığı coğrafyayı yakından tanımasını ve kültürel mirasa yönelik merak uyandırmasını sağlamaktadır (Tanrısever, Koç ve Anvarova, 2019:1-9). Dolayısıyla okul öncesi çocuk kitaplarında yer alan kültürel miras unsurlarının çocuklarda merak uyandıracakı düşünülmektedir. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras unsurlarının kullanım durumunun araştırılmasıdır.

Kavramsal Çerçeve

Çocuklar, ailelerin en küçük yapı taşlarıdır ve ailelerin satın alma kararlarında oldukça etkili olmaktadır. Bu etkinin yansıdığı bir diğer alan ise seyahat ve tatil davranışıdır. Aileler, tatil planlamalarını yaparken çocukları ile birlikte rahat edebilecekleri destinasyonları ve işletmeleri tercih etmektedirler. Genel söylemle, çocukların seyahat planlaması, seyahat motivasyonları ve satın alma kararları gibi konularda ebeveynleri üzerinde oldukça etkilidir (Civelek ve Civelek, 2021:3; Li, Xu ve Chen, 2020: 2; Silik, Silik ve Atar, 2022:472). Tatil satın alma karar süreçlerinde çocukların etkisinin araştırıldığı bir çalışmada; 13 ve üzeri yaş grubuna dahil çocuklar tatil kararının alınmasında, tatil yerinin belirlenmesinde, otelin seçimi gibi konularda ailenin tatil satın alma karar sürecinde etkili olduğu saptanmıştır (Aymankuy ve Ceylan, 2013:118). Çocukların ailelerin turizm deneyiminde önemli bir rol oynaması ile birlikte çocuk ve turizm üzerine yapılan araştırmalara yönelik ilgi de artmaktadır.

Yıldırım ve Aslankaya (2020), 2-6 yaş arasında bulunan çocukların, ailelerin tatil kararında etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda 2-6 yaş arası çocukların, ailelerin otel/pansiyon seçimi, tatil bölgesinin belirlenmesi, tatilde kalınacak gün sayısı, ulaşım kararı ve tatilde yapılacak aktiviteler,

gezilecek/görülecek yerler gibi konularda çocukların fikirlerini önemsedikleri belirlenmiştir. Çocuk ve turizm ile ilgili araştırmalarda otellerin çocuklara yönelik sunduğu imkanlar da araştırma konusu olmuştur. Araştırmada çocuklara sunulan hizmetlerin otellerde çocuklarla ilgili olanakların aktivite alanları, aktiviteler, bebek ekipmanları, oda seçenekleri, web sitesindeki çocuklar sekmesi, fiyat seçenekleri, yiyecek ve içecek seçenekleri, sağlık ve güvenlik ve oyuncaklı oda ile ilgili olduğu saptanmıştır (Özkan Buzlu ve Balık, 2021: 195). Çocukların ailelerin tatil kararına etkisini inceleyen araştırmaların yanı sıra çocuklu ailelerin otel ve yiyecek işletmelerini tercih nedenleri inceleyen araştırmaların sayısında artış olduğu söylenebilir (Aşık, 2019; Emir ve Pekiyan, 2010; Khoo-Lattimore vd., 2015).

Ailelerin tatile çıkma kararlarında fikirlerini önemsedikleri çocuklar, ailenin tatil ile ilgili tercihlerini belirlerken aynı zamanda geleceğin potansiyel turisti olarak da görülmektedir. Dolayısı ile çocukların turizme bakış açıları ve tatile yönelik algılarını belirlemek adına da araştırmalar yapılmaktadır (Akoğlan Kozak ve Özkeroğlu, 2020:19). Wu ve diğerleri (2019) Çin'in in Hangzhou kentinde yaptıkları çalışmada; 8-11 yaş aralığında bulunan çocukların turizm deneyimlerini çizim yolu ile aktarmalarını istemişlerdir. Çalışmada turizm deneyimi ile ilgili ortaya çıkan içeriklerin kumdan kaleler, yüzme, doğa ve hayvanlar olduğu görülmüştür. Aynı yaş grubunda yapılan başka bir çalışmada ise çocukların turizm ile ilgili çizdiği resimlerde deniz ve yüzmeye dayalı tatil deneyim ve tercihlerin ön plana çıktığı saptanmıştır (Aytatlı vd., 2020). Civelek ve Civelek (2021) çalışmalarında okul öncesi çocuklardan oluşan bir grup çocuktan turizm ile ilgili resim yapmalarını istemişlerdir. Araştırmacılar, bu resimlerden hareketle çocukların tatil algılarına yönelik çıkarımlar yapmayı amaçlamışlardır. Araştırma bulguları bütüncül olarak değerlendirildiğinde doğa ile ilgili resimlerin oldukça fazla olduğu ve çocukların tatil kavramını deniz ve havuz ile ilişkilendirdiği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ailelerin daha çok deniz-kum-güneş motivasyonu ile turizme katıldıkları ve tatil tercihlerini bu yönde yaptıkları söylenebilir. Nitekim araştırmalarda çocukların tatil ve turizm kavramlarını tarihi ve kültürel öğelerle ilişkilendirmediği görülmüştür.

Açıkcısı, bir toplumda kültürel değer bilincin kazandırılması için çocukluktan itibaren kültürel miras farkındalığının oluşturulması gerekmektedir. Çocuklarda kültürel miras bilinci ve farkındalığı oluşturmada etkili bir yöntemlerden biri olarak televizyon ve sinema yapımları fonksiyonel bir rol üstlenmektedir (Baş ve Halaç, 2021). Bu kapsamda Baş ve Halaç (2021) Rafadan Tayfa 2: Göbeklitepe animasyon filmindeki yerel kültürel öğeler ile Göbeklitepe Arkeolojik Alanına ilişkin unsurları değerlendirmiştir. Elde edilen bulgularda film içeriğinde verilen sözel ifadelerde Göbeklitepe'ye ilişkin çeşitli bilgilendirici söylemler yer almış ve Göbeklitepe'nin keşfinin önemi gündeme alınmıştır. Göbeklitepe ile ilgili yapılan farkındalık çalışması sonuç vermiş ve söz konusu mirasa yönelik ilgi ve farkındalık artmıştır (Baş ve Halaç, 2021). Çocuklara kültürel miras bilinci aktarmada önemli görülen yollardan biri de kitaplardır. Yayımlandığı günden itibaren her yaştan okuyucusu olan Exupery'nin Küçük Prenslar adlı kitabı, Eskişehir'de bir edebiyat mekânının kurulmasını sağlamıştır. 2020 yılının Mart ayından itibaren özellikle çocuklu ailelerin ilgi odağı olan mekân, okul gezilerinin önemli bir durağı haline gelmiş ve ayrıca çevre illerden gelen ailelerin ziyaret rotalarından biri olmuştur (Lidar, 2021:38). Dolayısıyla bir edebi esere konu olan kişilerin, olayların veya mekânsal örgülerin çocukların ilgi odağı olduğu görülmektedir.

Öngörülebileceği üzere, çocuk edebiyatında önemli derece okuyucu kitlesine sahip olan okul öncesi resimli çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerinin yer alması ile çocukların tatil ve turizm algılarının da değişebileceği söylenebilir. Burada, kültürel mirasın aktarımı ve kültürel miras bilincinin kazanımı, öğrenmenin en aktif olduğu ve insan hayatının en önemli evresi olan okul öncesi dönemde daha da önem kazanmaktadır. Bu dönem ise gelişimin en hızlı olduğu ve tutum ve davranışların oluştuğu bir dönemdir (Öztürk vd., 2021).

Yöntem

Okul öncesi eğitim, insanların eğitim hayatının ilk basamağıdır. Bu basamak, çocukların çevreye karşı olumlu tutumlar kazanmasını ve bu tutumları gelecek yıllarda devam ettirmesini sağlamaktadır. Çocuk edebiyatında çocuğa kazandırılmak istenen değerler ve davranışlar bulunmaktadır. Bu değerler ve davranışları çocuklara resimli hikâye kitapları aracılığı ile kazandırılmaya çalışılmaktadır (Dilek, 2017:63). Dolayısıyla kültürel mirasa yönelik algı oluşturmada da okul öncesi resimli çocuk kitapları önemli bir araçtır. Buradan hareketle çalışmanın amacı, okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerine yer verilme durumunun incelenmesidir. Bu kapsamda Adıyaman il merkezindeki anaokullarında bulunan resimli çocuk kitapları, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan doküman analizi ile incelenmiştir. Doküman analizi, doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda, birden fazla veri toplamanın olanaklı olmadığı ya da araştırmanın probleminin doğrudan dokümana odaklandığı durumlarda tercih edilebilmektedir. Doküman

analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırma evreni olarak Adıyaman il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet anaokulları belirlenmiştir. Adıyaman il merkezinde toplam 32 anaokulu bulunmaktadır. Okulların mekânsal olarak dağılımı oldukça geniş olması ve zaman kısıtı nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Okulların ziyaret edilebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden E-16357079-200-86512 sayılı yazı ile izin alınmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile 200 ve üzeri öğrencisi bulunan 7 adet anaokulunda bulunan resimli çocuk kitapları incelenmiştir. Araştırmaya dahil edilen okullar 30.11.2022- 19.12.2022 tarihleri arasında ziyaret edilerek, okullarda bulunan okul öncesi çocuk kitapları kitap inceleme formu ile incelenmiştir. Kitap inceleme formunda; kitapların somut ve somut olmayan kültürel mirasa yer verme durumu, basım yılı, yayınevi gibi bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği için iki alan uzmanından verileri değerlendirilmesi istenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, örnekleme dahil edilen anaokullarında incelemeye alınan kitaplarda sınırlıdır.

Bulgular

Araştırmada 507 adet okul öncesi çocuk kitabı incelenmiştir. Kitap inceleme formu ile elde edilen bulgular Tablo 1'de yer almaktadır. Kitapların yayınevi ile ilgili bilgilerde sınırlandırılma getirilmiş ve en az 5 kitaba sahip olan yayınevlerine ait bilgilere yer verilmiştir. Bu kapsamda incelenen kitapların %18,14'ü Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yayınları, %13,01'i Türkiye İş Bankası, %6,1'i Çalışkan Arı, %3,94'ü Yapı Kredi Yayınları (YKY), %3,55'i Timaş, %3,55'i Form, %3,15'i Doğan Çocuk, %3,15'i ABM yayınlarına ait kitaplardır. Basım Tabloda görüldüğü üzere kitapların %27,21'i 2022, %24,59'u 2021, %9,9'sü 2018, %8,67'si 2020, %8,38'i 2015, %5,91'i 2019, %5,91'i 2017, %5,32'si 2016 yıllarına aittir.

Tablo 1: Kitaplara Yönelik Tanımlayıcı Bilgiler

	Yayınevi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yayınevi	Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları	92	18,14
	Türkiye İş Bankası Yayınları	66	13,01
	Çalışkan Arı	31	6,11
	Yapı Kredi Yayınları (YKY)	20	3,94
	Timaş	18	3,55
	Form Yayınları	18	3,55
	Doğan Çocuk	16	3,15
	ABM	16	3,15
	İndigo Çocuk	10	1,97
	Beyaz Pusula	9	1,77
	Beyaz Balina	9	1,77
	Kuşak	8	1,57
	Redhouse Kidz	8	1,57
	Pearson	8	1,57
	1001 Çiçek	8	1,57
	Masalperest	8	1,57
	Çocuk gezegeni	7	1,38
	Karatay Çocuk Yayınları	6	1,18
	Neşeli Çocuk	6	1,18
	Elma Yayınevi	5	0,99
Final kültür ve sanat yayınları	5	0,99	
Basım yılı	2022	138	27,21
	2021	74	14,59
	2018	49	9,66
	2020	44	8,67
	2015	43	8,38
	2019	30	5,91
	2017	30	5,91
	2016	27	5,32
	2011	16	3,15
	2014	14	2,76
2012	12	2,36	

	2008	8	1,57
	2013	6	1,18
	2010	4	0,78
	2007	3	0,59
	1995	3	0,59
	2009	2	0,39
	2000	2	0,39
	2003	1	0,19
	2001	1	0,19
	1999	1	0,19
	1996	1	0,19
Somut Kültürel Miras Ögesi	Evet	17	3,35
	Hayır	491	96,85
Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi	Evet	14	2,95
	Hayır	493	97,24

Kitapların metin ve görsellerinde somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinden birinin yer alması ölçüt olarak belirlenmiştir. İncelenen kitapların %3,35’inde somut kültürel miras öğesine yer verildiği ve %2,95’inde de somut olmayan kültürel miras öğesine yer verildiği saptanmıştır (Tablo 1). Somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer veren kitapların sayısının niceliksel olarak oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır. Somut kültürel miras öğelerine yer veren kitaplarla ilgili bilgiler Tablo 2’de özetlenmiştir. Tablo incelendiğinde somut kültürel miras öğelerine yer veren kitapların yayınevlerinin MEB ve ABM yayınları olduğu saptanmıştır. Kitapların basım yılı açısından daha çok 2022 ve 2019 yıllarına ait kitaplar olduğu tespit edilmiştir. Kitaplardan en fazla adı geçen somut kültürel miras öğelerinin Peribacaları (3), Nemrut Dağı (2), Çin Seddi (2), Big Ben Saat Kulesi (2) olduğu saptanmıştır. Kitaplarda adı geçen Kapadokya, Göbekli Tepe, Hieropolis-Pamukkale, Nemrut Dağı, Çin Seddi, Piramitler, Taç Mahal, Kolezyum, Horta Müzesi, Hükümet Konağı somut kültürel miras öğeleri UNESCO Dünya Miras listesinde yer almaktadır. Akdamar Kilisesi, Divriği Camii ve Mardin Kültürel Peyzaj Alanı da UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Geçici Listesi’nde yer almaktadır.

Tablo 2: Somut Kültürel Miras Öğeleri ile İlgili Bulgular

Kitap İsmi	Yayınevi	Basım Yılı	Somut Kültürel Miras Öğeleri
1 Memleketim Bursa	MEB Yayınları	2022	Bursa Ulu Camii
2 Memleketim Adana	MEB Yayınları	2022	Adana Taş Köprü
3 Memleketim Van	MEB Yayınları	2022	Akdamar Kilisesi
4 Memleketim Denizli	MEB Yayınları	2022	Hieropolis-Pamukkale
5 Memleketim Mardin	MEB Yayınları	2022	Taş Konak
6 Memleketim Nevşehir	MEB Yayınları	2022	Peribacaları
7 Memleketim Türkiye	MEB Yayınları	2022	Sivas-Divriği Camii Mersin-Kızkalesi İzmir-Saat Kulesi Ankara Kalesi
8 Baloncu Dede ve Üç küçük yaramaz	YKY	2010	Peri Bacaları
9 Kapadokya: Eğlence Diyarı	ABM Yayınları	2019	Peribacaları Yeraltı Şehri İhlara Vadisi
10 Nemrut: Oyunboz Dağı	ABM Yayınları	2020	Nemrut Dağı Karakuş Tümülüsü Cendere köprüsü
11 Göbekli Tepe: Oyun Parkı	ABM Yayınları	2019	Göbekli Tepe
12 Kemal’in Brüksel Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Hükümet konağı Çizgi Roman Müzesi Horta Müzesi
13 Kemal’in Roma Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Kolezyum II. Vittoria Anıtı Piazza Novana Caracalla Hamamları
14 Kemal’in Londra Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Madam Tussauds Müzesi Londra Kalesi Saat Kulesi Kule Köprüsü (Tower Bridge)

				Big Ben
15	Dünyanın En Güzel Ülkesi	ABM Yayınları	2021	Sidney Opera Binası Çin Seddi Piramitler Büyük Gize Sfenski Tac Mahal Big Ben Saat Kulesi Peri Bacaları Nemrut Dağı Özgürlük Heykeli
16	Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var	Taze Kitap	2018	Çin Seddi
17	Küçük Bay ve Bayanlar: Macerası	Japonya Doğan Çocuk	2020	Fuji Dağı Budist Tapınağı

Somut kültürel miraslarla ilgili kitaplarda bulunan metin içeriklerinden örnekler aşağıdaki gibidir.

“Nemrut Dağı, üzerinde barındırdığı dev heykellerin yanı sıra, dünyanın en muhteşem gün doğumunun seyredilebildiği yer olmasıyla da ilgi çekmektedir.” (Dünyanın En Güzel Ülkesi, 2021, s. 56).

“Annem, Göbeklitepe deyince akluma göbeği olan bir tepe geldi, Çok komiğime gitmişti. Bu fikri çok sevdim. Göbeklitepe’yi görmek için sabırsızlanıyordum.” (Göbeklitepe Oyun Parkı, 2019, s.6).

“İhlara vadisi denilen bir yerin üzerinde uçuyorduk. Yer yarılmış ve içi yeşilin farklı tonlarına sahip ağaçlarla doldurulmuş bir yere benziyordu..... (Kapadokya Eğlence Diyarı, 2019, s.30).

Metin içeriklerinde somut kültürel mirasın bulunduğu destinasyona yönelik ilgi çekici betimlemelerle merak ve istek güdülerine vurgu yapılması da dikkat çekicidir. Örneğin, Nemrut Dağı’nda gün doğumu ve batımının izlenmesi destinasyona özgü bir özellik olarak verilmektedir.

Somut olmayan kültürel miras öğelerine yer veren kitaplarla ilgili bilgiler Tablo 3’de özetlenmiştir. Tablo incelendiğinde somut olmayan kültürel miras öğelerine yer veren kitapların yayınevlerinin de MEB ve ABM yayınları olduğu görülmüştür. Kitapların basım yılı açısından da daha çok 2022 ve 2019 yıllarına ait kitaplar olduğu görülmektedir. Kitaplardan en fazla yer verilen somut olmayan kültürel miras öğeleri Nasrettin Hoca (3) ile Karagöz ve Hacivat (2)’tir. Kitaplarda adı geçen Nasrettin Hoca, Karagöz, Türk Kahvesi ve Geleneği gibi somut olmayan kültürel miras öğeleri de UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi’nde yer almaktadır. Ayrıca Mardin bölgesine ait olan telkâri el sanatları geleneği de kitaplarda vurgulanan somut olmayan kültürel miras öğeleri arasındadır. Somut olmayan kültürel mirasın doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanında bulunan Van kahvaltısı, Adana kebabı, Kaburga Dolması gibi geleneksel yemeklerin de niceliksel olarak oldukça fazla yer verildiği görülmektedir.

Tablo 3: Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri ile İlgili Bulgular

	Kitap İsmi	Yayınevi	Basım Yılı	Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri
1	Memleketim Bursa	MEB	2022	Karagöz ve Hacivat
2	Memleketim Adana	MEB	2022	Adana Kebabı Şalgam Bici Bici
3	Memleketim Van	MEB	2022	Van Kahvaltısı
4	Memleketim Mardin	MEB	2022	Pestil Köme Kaburga Dolması İkbebet Sembusek Sabunculuk Bağ Bozumu Mavi Badem Şekeri Telkari, Gümüş Atölyeleri Süryani Kahvesi
5	Memleketim Türkiye	MEB	2022	Karadeniz Pidesi Bakla Dolması Cağ Kebabı Kadayıf Dolması

				Kesme Aşı Çorbası Divriği Pilavı Tantuni Boyoz Gevrek Ankara Simidi
6	Memleketim Rize	MEB	2022	Mıhlama Çay Tulum Çorap
7	Denizde	MS ofset	1999	Karagöz ve Hacivat
8	Küçük Bay ve Bayanlar: Japonya Macerası	Doğan Çocuk	2020	Judo Sumo Şaşimi yemek
9	Hediye Tavşan	Karatay Yayınları	Çocuk 2015	Nasrettin Hoca
10	Nasrettin Hocadan Seçmeler	Nilüfer Yayıncılık	2008	Nasrettin Hoca
11	Hoca Eşekten düşerse	Karatay Yayınları	Çocuk 2017	Nasrettin Hoca
12	Kemal'in Brüksel Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Belçika çikolata Waffle
13	Dünyanın En Güzel Ülkesi	ABM Yayınları	2021	Rio Karnavalı
14	Kemal'in Roma Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Tiramisu Napolitan Pizza
15	Kemal'in Londra Günlüğü	ABM Yayınları	2019	Kızarmış balık İngiliz kahvaltısı

Somut kültürel miraslarla ilgili kitaplarda bulunan metin içeriklerinden örnekler aşağıdaki gibidir.

“Şehrimize gelen misafirlerin çoğunlukla uğradığı yerlerden biri, telkâri gümüş atölyeleridir. Bu atölyelerden telkâri takılar alırlar. (Memleketim Mardin, 2022, s. 12).

“Babam, bizi Van Gölü'nün kıyısında bir restorana götürdü ve “Van'ın kahvaltısı çok ünlüdür.” dedi.” (Memleketim Van, 2022, s.7).

“Sıcaktan ferahlamak için yediğimiz buz gibi bici biciyi unutamam.” (Memleketim Adana, 2022, s.10).

Geleneksel yemeklerde ilgili olan somut olmayan kültürel miras öğelerinin özellikle de destinasyonun simgesi olan gastronomik öğesi olması da oldukça dikkat çekmektedir. Son yıllarda ön plana çıkan gastronomi turizminin ilgi çekici hale gelmiş olması kendisine kitaplarda da yer bulmasına olanak sağlamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerine yer verilme durumu incelenmiştir. Araştırma kapsamında Adıyaman il merkezinde bulunan anaokullarında 507 adet okul öncesi çocuk kitabı incelenmiştir. Okul öncesi çocuk kitaplarının %3,35'inde somut kültürel miras öğesine yer verildiği ve %2,95'inde de somut olmayan kültürel miras öğesine yer verildiği belirlenmiştir. Okul öncesi çocuk kitaplarında somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilme durumunun oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Yıldız ve Ceran (2020)'ın 5. Sınıf ve 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kültürel miras ile ilgili yaptıkları araştırmada da kitaplarda kültürel miras öğelerine oldukça az yer verildiği saptanmıştır. Kültürel miras öğelerine yer veren okul öncesi resimli çocuk kitaplarında öne çıkan yayınevleri MEB ve ABM yayınları olduğu saptanmıştır. Kitapların basım yılı açısından da 2019 yılı sonrasında basılan kitapların ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda okul öncesi çocuk kitaplarında öne çıkan somut kültürel miras öğelerinin Peribacaları, Nemrut Dağı, Çin Seddi, Big Ben Saat Kulesi olduğu saptanmıştır. Kitaplardan en fazla yer verilen somut olmayan kültürel miras öğeleri de Nasrettin Hoca ve Karagöz ve Hacivat'tır. Elde edilen önemli bir bulgu da kitaplarda daha çok UNESCO Dünya Miras listesinde yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinin öne çıktığı saptanmıştır. Kitapların basım yılları açısından oldukça güncel olmasından dolayı son yıllarda kitaplarda kültürel miras öğelerine önem verildiği söylenebilir.

Kültürel mirasın okul öncesinden başlayarak çocuklarda kültürel mirasa yönelik farkındalık yaratmak; değerlerini ve kültürel mirası tanınması ve korunması için oldukça önemlidir (Öztürk vd., 2021: 176). Bununla

birlikte kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması kültürel miras farkındalığı oluşturma ve kültürel mirasın korunması ile mümkün olmaktadır (Zat Tan, Kurtuluş Kıvanç ve Onur Evren, 2012:205). Bu bilincin erken yaşta çocuklara kazandırılmasında okul öncesi çocuk kitapları önemli bir aracı konumundadır. Okul öncesi öğretmenleri ile ilgili yapılan bir araştırmada anaokullarında çocuklara turizm bilincinin kazandırılması amacıyla yapılan etkinlikler olarak drama, oyun, resim çizme, video izletme, müze ve kültür merkezlerine geziler olarak belirlenmiştir. Gezilerin ise çocukların yaşları küçük olması nedeni ile aktif olarak yapılmadığı araştırma sonuçları arasındadır (Öztürk vd., 2021). Buna karşın etkinlikler arasında okul öncesi çocuk kitapları ve kültürel miras ile ilgili bir etkinliğe yer verilmemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin kültürel mirasa vurgu yapmak amacıyla okuma saatlerinde kültürel miras öğelerinin yer aldığı kitaplara yer vermeleri önerilmektedir.

Okul öncesi çocuklarda tatil ve turizm algısını belirlemek amacıyla yapılan araştırmalarda okul öncesi çocuklarının tatil ve turizm anlayışının deniz-kum-güneş odaklı geleneksel turizm anlayışı ile sınırlı kaldığı görülmüştür (Akoğlan Kozak ve Özkeroğlu, 2020 Aytatlı vd., 2020; Wu vd., 2019). Benzer şekilde Kozak (2016), çocukların genellikle antik kent, müzeler gibi somut kültürel öğelerin bulunduğu cazibe merkezlerinden ziyade ilgi çekici tesisleri tercih ettiğini vurgulamıştır. Çocukların tatil ve turizm algısının daha önceki yaşadıkları deneyimlerle ilişkilendirdiği düşünülürse (Civelek ve Civelek, 2021) ailelerin de seyahat karar verme süreçlerinde daha çok geleneksel turizm anlayışını tercih ettiği söylenebilir. Çocuklarda turizm ile ilgili algı oluşturmada en uygun yaşın 4-7 yaş grubu olduğu düşünülmektedir (Tanrısever vd., 2019:9). Paralel olarak bu yaş çocuklar, ailelerin tatil kararlarında ve tatil tercihlerinde etkin rolleri bulunmaktadır. Aşağıdaki metin içeriklerinde görüldüğü gibi okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerinin turizm, tatil ve seyahat kavramları ile ilişkilendirilmesi sonucunda ailelerin kültür turizmi gibi farklı turizm çeşitlerine yönelik motivasyonu sağlanabilir.

“Oyun oynamayı, kitap okumayı ve ailemle seyahat etmeyi severim. Bu kitapta ailemle gezdiğim, gördüğüm, keşfettiğim Roma’yı ve Roma hakkında ilginç bilgileri sizinle paylaşacağım.” (Kemal’in Roma Günlüğü, 2019).

“Yarın sabah seninle bir seyahate gidiyoruz. Şanlıurfa’da Göbeklitepe adında bir yeri göreceğiz. (Göbeklitepe Oyun Parkı, 2019, s.5).

Sonuç olarak okul öncesi resimli çocuk kitapları, geleceğin turisti olarak görülen çocuklarda kültürel miras bilinci oluşturmada ve kültürel mirasa yönelik farkındalık oluşturmada önemli bir araç olmasından dolayı (Özkul, Demirer ve İpar, 2012: 2) resimli çocuk kitaplarının kültürel miras öğeleri açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir. Ailelerin seyahat rotalarını belirlemelerinde çocukların da etkisinin olduğu düşünüldüğünde ve özellikle gelecek kuşakların kültürel çekiciliklere olan merakının artırılması amacıyla okul öncesi kitaplarda seyahat motiflerinin işlenmesinin önemi açığa çıkmaktadır. Okul öncesi resimli çocuk kitaplarının geleceğin turist profilinde ve ailelerin seyahat motivasyonlarında da etkili olabileceği düşünülmektedir.

Turizm alanında çocuk kavramı önemli bir konu olarak düşünülmesine karşın literatürde sınırlı sayıda çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmanın da odak noktası okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerinin tespiti olmasından dolayı araştırma, ikinci verilerle sınırlı kalmıştır. Yapılacak çalışmalarda okul öncesi yaş grubunda olan çocuklar ve ailelerle görüşmeler gerçekleştirilerek çocukların kültürel mirasa yönelik bilgi ve ilgi düzeyinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akoğlan Kozak M. ve Özkeroğlu Ö. (2020). Çocuk gözüyle turizm: turizm karikatürleri üzerinden bir değerlendirme. *Turizm Akademik Dergisi*, 7 (2), 19-36.
- Arslan, A., & Şimşek, G. (2022). Gezginlerin seyahat deneyimlerini sosyal medyada paylaşma motivasyonları. *Turizm Akademik Dergisi*, 9(2), 379-392.
- Aymankuy, Y., & Ceylan, U. (2013). Ailelerin turistik ürün satın alma karar sürecinde çocukların rolü (yerli turistler üzerinde bir araştırma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 105-122.
- Aytatlı, B., Kuzulugil, A. C., Yıldız, N. D., & İspirli, N. S. (2020). Çocukların aile turizmindeki deneyimleri: Erzurum Kenti örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 263-278.
- Aşık, N. A. (2019). Çocuklu ailelerin restoran seçimlerini etkileyen faktörler: İzmir’de bir araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 150-168. doi: <https://doi.org/10.32572/guntad.512583>

- Baş, S. Y. & Halaç, H. H. (2021). Rafadan Tayfa 2: Göbeklitepe animasyon filminin yerel kültürelö ve Göbeklitepe arkeolojik alanına ilişkin unsurlar bağlamında değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11 (2), 911-927.
- Busby, G. ve Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: the challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316- 332.
- Civelek, M., & Civelek, P. (2021). Turizm bağlamında çocukların tatil algılarına ilişkin çağrışımların resimsel analizi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(9), 771-790. doi:10.26677/TR1010.2021.798.
- Dilek, A. (2017). Feridun Oral'ın resimli hikâye kitaplarındaki değerlerin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 61-86.
- Dünyanın En Güzel Ülkesi. (2021). Ankara: ABM Yayınları.
- Emir, O., ve Pekyaman, A. (2010). Çocuklu ailelerin otel işletmesi seçiminde etkili olan faktörler: Afyonkarahisar'da bir uygulama. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 159-181.
- Göbeklitepe Oyun Parkı. (2019). Ankara: ABM Yayınları.
- Kapadokya Eğlence Diyarı. (2019). Ankara: ABM Yayınları.
- Kemal'in Roma Günlüğü. (2019). Ankara: ABM Yayınları.
- Khoo-Lattimore, C., Prayag, G. and Cheah, B. L. (2015). Kids on board: exploring the choice process and vacation needs of Asianp with young children in Resort Hotels. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 24(5), 511-531.
- Kozak, M. (2016). Family-based travel narratives: confirmatory personal introspection of children's interpretations of their journey to three destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 29, 119-125. doi: <https://doi.org/10.1080/19368623.2014.914862>.
- Kozak, N. (2022). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde yemek kültürü (yorumlar ve sistematik dizin). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 155-160.
- Li, M., Xu, W., & Chen, Y. (2020). Young children's vacation experience:t the eyes of parents. *Tourism Management Perspectives*, 33, 100586. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.100586>
- Lidar, V. (2021). Turizm ve edebiyat ilişkisi kapsamında Eskişehir Anadolu Lisesi Küçük Prens Kitap Müzesi. B.Demirci ve A. Solunoğlu (Ed.) *Turizmde Araştırma Temaları* içinde (34-43). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Memleketim Adana (2022). Ankara: MEB Yayınları.
- Memleketim Mardin (2022). Ankara: MEB Yayınları.
- Memleketim Adana (2022). Ankara: MEB Yayınları.
- Özkan Buzlu, M., & Balık, Z. S. (2022). The physical facilities and services for children in family hotels. *Beykoz Akademi Dergisi*, 2(1), 186-198. Doi: 10.14514/BYK.m.26515393.2022.sp/ 186-198.
- Özkul, E., Demirer, D., ve İpar, M.S. (2012). Edebiyat'ın pazarlama aracı olarak turizm amaçlı kullanımı üzerine bir araştırma. 13. Ulusal Turizm Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Antalya Üniversitesi Turizm Fakültesi, Antalya.
- Öztürk, H. M., Güngör, H., & Ogelman, H. G. (2021). Okul öncesi dönemde kültürel miras eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Denizli ili örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 175-203. doi: 10.32572/guntad.878268.
- Özdemir, N. (2009). Turizm ve Edebiyat. *Milli Folklor*, 21, 32-49.
- Robinson, M. ve Andersen, H. C. (2002). *Literature and Tourism*. New York: Continuum
- Silik, D. D., Silik, C. E., & Atar, A. (2022). Turizm sektöründe çalışanların “çocuk” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 459-476.

- Tanrısever, C., Koç, D. E., & Anvarova, Z. (2019). Turizm bilincinin kazandırılmasında okul öncesi eğitimin rolü. 2. Çocuk Turizmi Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Wu, M. Y., Wall, G., Zu, Y., & Ying, T. (2019). Chinese children's family tourism experiences. *Tourism Management Perspectives*, 29, 166-175. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.11.003>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. M. & Ergün, B. (2021). Edebiyat turizmi: Kazdağları üzerine bir inceleme. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 18(2), 293-316.
- Yıldırım, Y., & Aslankaya, E. (2020). Kreşe giden 2-6 yaş arası çocukların ailelerin tatil kararları üzerindeki etkisi: Akçakoca örneği. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 107-134. doi: 10.24010/soid.861741.
- Yıldız, D., & Ceran, D. (2020). 5. ve 7. sınıf türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (44), 295-308. doi: <https://doi.org/10.21497/sefad.845421>
- Zat Tan, U., Kurtuluş Kıvanç,Ş. & Onur Evren, B. (2012). Kültürel miras bilincinin kazandırılması için okul öncesi öğretmenlerine uygulanacak eğitimin dizaynı. 13. Ulusal Turizm Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Antalya Üniversitesi Turizm Fakültesi, Antalya.